

Inhoudstafel

I. Inleiding

II. Inhoud van de bevraging

III. Regelgevend kader

IV. Omschrijving van de problematiek

V. Resultaat van de bevraging

VI. Aantallen creditcontracten en examencontracten

VII. Knelpunten

Statuut examencontracten

- decreet

- sociale rechten: werkloosheidsuitkeringen; kinderbijslageregeling; educatief verlof; studietoelagen en sociale voorzieningen.

Toepassing van de maatregelen van studievoortgangsbewaking

Uitsluiting bepaalde opleidingsonderdelen voor examencontracten en creditcontracten

Wijziging en combinatie van contracttypes

Link studiegeld en financiering/sociale toelagen

Onderwijskundige ondersteuning

VIII. Algemene bedenkingen

IX. Bijlage

Schematisch overzicht van de antwoorden

Analyse

I. Inleiding

Op 7 juni 2006 heeft de minister een brief gestuurd aan alle instellingen met de vraag mee te werken aan een bevraging over de examencontracten. De administratie heeft een mailbericht gezonden met de verschillende onderwerpen waarover nadere informatie wordt verzameld met het oog op een onderzoek naar de praktijk aan de instellingen.

De concrete aanleiding van de bevraging was een parlementaire vraag om uitleg van Gilbert Van Baelen over het statuut van examencontracten en een interpellatie van Erik Matthijs in het Vlaams parlement over het voortstuderen aan de universiteit via het examencontract en het levenslang leren. De minister heeft in antwoord op deze vragen gesteld dat hij de problematiek voorzichtig wenst te benaderen en te evalueren en dat het wel nuttig zou zijn om de bestaande praktijk beter te leren kennen aan de hand van een bevraging van de instellingen. Ook in het kader van de besprekingen van het Minidecreet is de problematiek van het examencontract te berde gebracht. Ook dan heeft de minister bevestigd dat vooraleer overhaast decretale aanpassingen door te voeren, grondig nagedacht moet worden over het principe van 'het examencontract' als dusdanig en de functie die het kan of juist niet meer kan vervullen in de nieuwe context van flexibilisering.

Voor het reces heeft de administratie alle input van de instellingen ontvangen. De informatie is verwerkt in dit rapport. Het is de bedoeling dat dit rapport de vertrekbasis is voor verder overleg met verschillende stakeholders (studenten, instellingen, parlementairen..) over de zin van examencontracten in een flexibiliseringscontext. De decretale bepalingen terzake kunnen zonodig opnieuw worden bekeken en bijgeschaafd. Uiteraard moet in afwachting daarvan de huidige regelgeving onverminderd worden toegepast.

II. Inhoud van de bevraging

De bevraging was gericht aan de algemeen directeurs van de hogescholen en de rectoren van de universiteiten. Kern van de bevraging was het statuut van de examencontractstudenten. Naast informatie over de examencontracten werden aansluitend ook de creditcontracten bevraged.

De volgende concrete informatie is opgevraagd:

- welke criteria hanteert de instelling om bepaalde opleidingsonderdelen uit te sluiten van de inschrijving voor een examencontract c.q. creditcontract?
- wie beslist er of een opleidingsonderdeel uitgesloten is van een examencontract c.q. creditcontract?
- op welke wijze worden de studenten hierover geïnformeerd: wat staat er hierover in het onderwijsreglement c. q. studiegidsen?
- wordt de student ad hoc bij een vraag om inschrijving met een examencontract c.q. creditcontract geïnformeerd?
- wat is het aandeel van de opleidingsonderdelen die uitgesloten zijn van een examencontract c.q. creditcontract?
- hoe is de toegang tot de onderwijsondersteunende faciliteiten (bibliotheek, elektronische leerplatformen) geregeld voor de studenten met een examencontract? Op welke manier

worden die studenten geïnformeerd over de leerstof, de leerinhoud, het studiemateriaal, het examen, e.d.?

De instellingen werden ook gevraagd om het aantal examencontracten en creditcontracten dat het afgelopen academiejaar 2005-2006 is gesloten, zoals verwerkt in de databank tertiair onderwijs, te verifiëren en te bevestigen.

III. Regelgevend kader

Vóór het academiejaar 2003-2004 hadden studenten in het hoger onderwijs steeds de mogelijkheid om zich in te schrijven voor het behalen van een diploma hoger onderwijs via de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap.

Het besluit van de Vlaamse Regering van 3 februari 1993 en het besluit van 28 juli 1995 regelde de organisatie voor respectievelijk de universiteiten en de hogescholen.

Het Structuurdecreet heeft het systeem van de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap afgeschaft voor wat de bachelor-masteropleidingen betreft. Artikel 72 regelt de rechtstreekse inschrijving bij de instellingen voor het ‘afleggen van examens’. Voor de opleidingen in afbouw bleef de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap bestaan tot en met het academiejaar 2004-2005.

Met de invoering van het Flexibiliseringsdecreet is vanaf het academiejaar 2005-2006 de notie van het ‘examencontract’ (artikel 25) ingevoerd. Een student kan zich inschrijven uitsluitend voor het afleggen van examens met het oog op het behalen van een diploma of het behalen van een creditbewijs voor afzonderlijke opleidingsonderdelen.

Via het Minidecreet (artikel 54) is in artikel 25 van het Flexibiliseringsdecreet de mogelijkheid voor de instellingen ingeschreven om in hun onderwijsregeling vast te leggen dat bepaalde opleidingsonderdelen wegens hun aard niet in aanmerking komen voor een examencontract. Het minidecreet schaft ook de examencommissies Vlaamse Gemeenschap af voor de opleidingen in afbouw met ingang van het academiejaar 2005-2006.

IV. Omschrijving van de problematiek

Vóór het academiejaar 2003-2004 gold het systeem van de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap voor het hoger onderwijs. Dit was een alternatieve en uitzonderlijke weg om alsnog een diploma hoger onderwijs te behalen. De examencommissies waren gevestigd in de instellingen. Het systeem was niet bedoeld als een ontsnappingsroute voor reguliere studenten die na herhaaldelijk niet-slagen door de instelling konden worden geweigerd. Dit belangrijke aspect werd benadrukt door bv. de regel dat binnen eenzelfde academiejaar geen overdracht van examencijfers kon verkregen worden bij een overstap van een universitaire commissie naar een examencommissie Vlaamse Gemeenschap.

Eigen aan het systeem was dat:

- men zich enkel inschreef voor examens;
- men zich zonder beperking kon inschrijven (m. a. w. een inschrijving kon nooit geweigerd worden);
- men zich zonder onderscheid kon inschrijven voor alle ‘initiële’ opleidingen en het behalen van een doctoraat (de examencommissie kon de graad verlenen voor de eerste cyclus (vb. kandidaat), de tweede cyclus (vb. licentiaat) en van doctor op proefschrift);

- men een beperkt studiegeld betaalde;
- men in principe geen beroep kon doen op onderwijsfaciliteiten zoals begeleiding door docenten; bibliotheek...;
- men niet deelnam aan de studieactiviteiten tenzij de instelling dit expliciet in het onderwijsreglement regelde bv. stages, bepaalde practica; hoor- en werkcolleges;
- men niet het statuut van student had (wat vanzelfsprekend belangrijke implicaties had wat bepaalde sociale rechten betreft zoals kindergeld, studietoelagen, onbeperkt inschrijvingsrecht...).

De examencommissies van de Vlaamse Gemeenschap hadden voornamelijk tot doel te beantwoorden aan de vraag van wie via zelfstudie en zonder verplichting om de les te volgen examens wenst af te leggen en een diploma wenst te behalen. Wie zich inschreef voor deze examencommissies was geen student. Het was dus duidelijk een gescheiden systeem, bedoeld als een vorm van tweedekansonderwijs voor personen die een studie hoger onderwijs wilden aanvangen of verder zetten in combinatie met gezin en werk¹... Voor de invoering van flexibilisering bood deze examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap bijna de enige kans voor deze mensen om als nog een diploma aan een hogeschool of universiteit te behalen. Enkel in het kader van de 'open universiteit' wordt voor een beperkt aanbod van opleidingen een alternatieve mogelijkheid geboden.

Bij de invoering van het Flexibiliseringsdecreet heeft de decreetgever deze vorm van tweedekansonderwijs niet willen schrappen. Ter vervanging van het systeem van de examencommissies voor het hoger onderwijs werd de mogelijkheid ingeschreven van inschrijving via een 'examencontract' met het oog op het behalen van een diploma of het behalen van een creditbewijs voor afzonderlijke opleidingsonderdelen.

Één van de doelstellingen van het flexibiliseringsdecreet is meer specifieke doelgroepen te bereiken. Intussen creëert het nieuwe studievoortgangstelsel wellicht heel wat mogelijke alternatieven om werk en studie te combineren die vanuit onderwijskundig oogpunt wellicht meer aangewezen zijn, zoals bijvoorbeeld studeren via creditcontracten of via geïndividualiseerde trajecten waar de studie over een langere periode gespreid kan worden. De vraag stelt zich dan ook of in het kader van deze nieuwe flexibiliseringscontext het examencontract nog een rol kan vervullen. Bieden de instellingen deze alternatieven aan in de praktijk? Biedt het examencontract naast zijn traditionele vervangingstaak ook geen andere mogelijkheden vb. een student met een examencontract kan in combinatie met door de instelling ter beschikking gestelde vormen van afstandsonderwijs en zelfstudiepakketten begeleid worden zonder effectief te moeten aanwezig zijn in de aangeboden colleges (zie ook verder).

Daarnaast zijn er ook heel wat onduidelijkheden over het statuut van deze 'examencontractstudenten' en de toepassing van de decretale voorschriften ter zake bv. maatregelen voor studievoortgangsbewaking en de mogelijkheid van weigering van inschrijving voor een opleiding of voor bepaalde opleidingsonderdelen; de uitsluiting van bepaalde opleidingsonderdelen voor deze vorm van studeren; de mate waarin studenten een beroep kunnen doen op onderwijsfaciliteiten, begeleiding enz...(zie verder bij de bespreking van de knelpunten).

---

¹ Een studie over het profiel van deze studenten is er niet. Wel blijkt ondermeer uit de opmerkingen van de instellingen in de context van deze bevraging dat de zogenaamde 'trisstudenten' bij wijze van laatste kans vaak gebruik maakten van deze mogelijkheid.

V. Resultaat van de bevraging

Als bijlage 1 vindt u in tabelvorm samengevat de antwoorden van de individuele instellingen op de geformuleerde vragen. Hieronder wordt per vraag een algemene samenvatting gegeven.

1. Gehanteerde criteria om bepaalde opleidingsonderdelen uit te sluiten van de inschrijving voor een examencontract c.q. creditcontract?

Bij de meeste instellingen zowel hogescholen als universiteiten, worden bepaalde opleidingsonderdelen van een examencontract uitgesloten op grond van de 'aard' van het opleidingsonderdeel. Het betreft dan meestal stages of practica waarvoor de aanwezigheid nodig wordt geacht en meestal ook de deelname van de student permanent wordt geëvalueerd en geobserveerd. De noodzaak van extra en specifieke begeleiding vormt ook een belangrijk criterium.

Bij creditcontracten spelen ook criteria zoals de 'aard' van een opleidingsonderdeel en de specifieke begeleiding die is vereist (wel in mindere mate). Voornaamste redenen zijn uitsluiting op grond van volgtijdelijkheid en de samenhang in het programma.

Bij sommige instellingen wordt ook de masterproef systematisch uitgesloten van een examen- en creditcontract. Sommige instellingen hebben een regeling waarbij de examencontractstudenten voor bepaalde onderdelen zoals een masterproef of stage aanvullend een creditcontract afsluiten.

2. Wie beslist er of een opleidingsonderdeel uitgesloten is van een examencontract c.q. creditcontract?

Bij de hogescholen wordt de beslissing meestal genomen op niveau van de departementen. Ook bij de universiteiten zijn het de faculteiten die bevoegd zijn.

3. Op welke wijze worden de studenten hierover geïnformeerd: wat staat er hierover in het onderwijsreglement c.q. studiegidsen?

Wordt de student ad hoc bij een vraag om inschrijving met een examencontract c.q. creditcontract geïnformeerd?

Alle universiteiten en hogescholen nemen algemene informatie per opleiding op in het onderwijs- en examenreglement. Meestal wordt ook per opleidingsonderdeel in de onderwijsprogramma's aangegeven of een opleidingsonderdeel openstaat voor inschrijving met een examencontract. De meeste studiegidsen vermelden eveneens de informatie. De ad hoc informatieverstrekking blijkt meestal niet duidelijk geregeld. De inschrijvingsdiensten verschaffen wel vaak deze informatie. Sommige instellingen vermelden dan weer expliciet dat ad hoc informatieverstrekking níet gebeurt. Vaak helpt de trajectbegeleider of het studentensecretariaat op diens vraag de student wel verder op individuele basis.

4. Wat is het aandeel van de opleidingsonderdelen die uitgesloten zijn van een examencontract c.q. creditcontract?

Algemeen blijkt het aandeel op dit ogenblik nog moeilijk exact in te schatten of na te gaan door de instellingen.

De meegedeelde percentages die in bijgevoegde tabel zijn opgenomen lopen uit elkaar (van 10 tot 20%). Het percentage van uitsluiting van opleidingsonderdelen voor een

examencontract ligt hoger dan bij creditcontracten en varieert naargelang de opleiding. Een aantal instellingen meldt gewoon dat het aantal beperkt is.

Uit een globaal overzicht van de uitgesloten opleidingsonderdelen die bepaalde instellingen doorgeven blijkt dat uitsluiting van opleidingsonderdelen gebeurt op elk niveau, of het nu basisopleidingen of voortgezette opleidingen betreft, en dat er zeer grote verschillen zijn naargelang de faculteit.

Uit de meegedeelde gegevens blijkt dat in sommige faculteiten het percentage opleidingsonderdelen die uitgesloten worden van een examencontract wel zeer hoog kan oplopen tot 60 % en zelfs meer (studenten hebben reeds gemeld dat een bepaalde opleiding volledig wordt uitgesloten van een examencontract). Uitsluiting van bepaalde opleidingsonderdelen gebeurt ook in opleidingen die in het kader van avondonderwijs specifiek voor werkstudenten aangeboden worden.

5. Hoe is de toegang tot de onderwijsondersteunende faciliteiten (bibliotheek, elektronische leerplatformen) geregeld voor de studenten met een examencontract? Op welke manier worden die studenten geïnformeerd over de leerstof, de leerinhoud, het studiemateriaal, het examen, e.d.

De instellingen hebben deze vraag uitvoerig beantwoord. De antwoorden zijn vrij uiteenlopend. Algemeen kan gesteld worden dat deze personen de onderwijsactiviteiten niet mogen bijwonen.

Heel wat instellingen vermelden expliciet dat deze personen geen studentenkaart ontvangen en niet het statuut van student verwerven.

Meestal wordt ook expliciet bepaald dat ze geen beroep kunnen doen op onderwijskundige begeleiding en onderwijsondersteunende activiteiten.

Wat de toegang tot de bibliotheek en het elektronische leerplatform betreft, loopt de praktijk sterk uiteen (van volledige toegang tot geen toegang of toegang tegen een beperkte betaling...). Vrij veel instellingen geven toegang tot de bibliotheek en het elektronische leerplatform. Een zeer beperkt aantal instellingen maakt geen onderscheid met de diplomacontractstudenten.

6. Suggesties en algemene opmerkingen van de instellingen

De meeste instellingen merken op dat deze vorm van studeren een extra werk- en administratieve belasting betekent voor de instelling.

Hierna worden de voornaamste bijkomende kritiekpunten opgesomd: ·

- het feit dat deze studenten niet geweigerd kunnen worden, ook niet na herhaaldelijk falen;
- sommige instellingen wijzen op de complexiteit voor instellingen en studenten door de verschillende soorten contracten en de mogelijkheid om via een examencontract zowel een diploma als een creditbewijs voor afzonderlijke opleidingsonderdelen te verwerven;
- complexe problemen ingeval van wijziging van type contract in de loop van een academiejaar (ondermeer inzake de studiegelden), de examenkansen....;
- de inkomsten (lage studiegelden) wegen niet op tegen de kosten;
- de vraag naar een meer duidelijke regelgeving over het statuut van deze 'studenten';
- soms wordt geadviseerd om de examencontracten te vervangen door creditcontracten;
- moeilijkheden inzake opvolging van de studenten in de databanken van de instellingen en Databank Tertiair Onderwijs;

- de overlap tussen de EVC- procedures en het gebruik van examencontracten. Een examencontract is voor de student goedkoper en eenvoudiger. Eenzelfde resultaat wordt vaak bekomen op een minder omslachtige wijze.

De meeste van deze punten komen verder in de nota meer uitgebreid aan bod.

VI. Aantallen creditcontracten en examencontracten – Databank Tertiair Onderwijs

1. Uit het bijgaande overzicht van aantallen vastgesteld op 1 februari 2006, blijkt dat het aantal examencontracten zeer beperkt blijft. Deze gegevens zijn afkomstig uit de Databank Tertiair Onderwijs en nadien geverifieerd door de instellingen.

De hogescholen tellen 455 examencontractstudenten en de universiteiten 382.

In de tweede helft van het academiejaar verhogen deze aantallen licht maar het blijft beperkt.

Ook het aantal creditcontracten is zeer laag. Hier is toch een merkelijk verschil tussen hogescholen (838) en universiteiten (2184).

Ook tussen de hogescholen onderling zijn er grote verschillen merkbaar zowel wat de examencontracten als de creditcontracten betreft. Sommige instellingen met niettemin een groot aantal studenten tellen zeer weinig examencontracten en creditcontracten. De tabel geeft ook een vergelijking uitgedrukt in percentages tussen de verschillende soorten contracten.

Instelling	diploma- contract	credit- contract	% tov DC	examen- contract	% tov DC
Universiteiten					
Katholieke Universiteit Brussel	556	29	5,22%	-	
Katholieke Universiteit Leuven	28833	996	3,45%	130	0,45%
Universiteit Antwerpen	9623	299	3,11%	102	1,06%
Universiteit Gent	25518	660	2,59%	125	0,49%
Universiteit Hasselt	1599	8	0,50%	3	0,19%
Vrije Universiteit Brussel	8896	192	2,16%	22	0,25%
Totaal universiteiten	75025	2184	2,91%	382	0,51%
Hogescholen					
Arteveldehogeschool	8103	26	0,32%	20	0,25%
EHSAL-Europese Hogeschool Brussel	3890	94	2,42%	19	0,49%
Erasmushogeschool Brussel	4625	19	0,41%	6	0,13%
Groep T - Leuven Hogeschool	1712	-		-	
Hogere Zeevaartschool	460	3	0,65%	2	0,43%
Hogeschool Antwerpen	6921	72	1,04%	30	0,43%
Hogeschool Gent	13557	103	0,76%	35	0,26%
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	825	10	1,21%	1	0,12%
Hogeschool voor Wetenschap & Kunst	6027	61	1,01%	38	0,63%
Hogeschool West-Vlaanderen	4129	26	0,63%	20	0,48%
Karel de Grote-Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen	7513	76	1,01%	82	1,09%
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	3179	17	0,53%	5	0,16%
Katholieke Hogeschool Kempen	5920	28	0,47%	16	0,27%
Katholieke Hogeschool Leuven	5124	8	0,16%	14	0,27%
Katholieke Hogeschool Limburg	5393	54	1,00%	22	0,41%
Katholieke Hogeschool Mechelen	4258	70	1,64%	9	0,21%
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	4826	58	1,20%	10	0,21%
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	6442	12	0,19%	7	0,11%
Lessius Hogeschool	2960	60	2,03%	12	0,41%
Plantijn-Hogeschool van de provincie Antwerpen	3162	8	0,25%	16	0,51%
Provinciale Hogeschool Limburg	3960	6	0,15%	65	1,64%
XIOS Hogeschool Limburg	2971	27	0,91%	26	0,88%
Totaal hogescholen	105957	838	0,79%	455	0,43%
Eindtotaal	180982	3022	1,67%	837	0,46%

De weergegeven aantallen betreffen zowel de initiële opleidingen als de voortgezette opleidingen.

Vroeger kon een inschrijving via de examencommissie uitsluitend voor initiële opleidingen en doctoraten. Met een examencontract kan dit voor alle bestaande opleidingen dus ook voor de master- na masteropleidingen, voorbereidingsprogramma, schakelprogramma...

2. Hierna is een tabel gevoegd met de aantallen 'examencontracten' per soort opleiding².

Inschrijvingen examencontracten

	soort opleiding	aantal
Hogescholen	Basisopleidingen en initiële lerarenopleiding (afbouw)	196
	Professioneel gerichte bachelor	191
	Academisch gerichte bachelor	49
	Master	2
	Schakelprogramma	4
	Afzonderlijke opleidingsonderdelen	10
	Bachelor na bachelor	2
	Initiële lerarenopleiding van academisch niveau	2
Totaal hogescholen		456
Universiteiten	Basisopleiding (afbouw)	146
	Academisch gerichte bachelor	151
	Schakelprogramma	2
	Vorbereidingsprogramma	1
	Aanvullende opleiding GAS	6
	Specialisatie opleiding GGS	2
	Master na master	30
	Afzonderlijke opleidingsonderdelen	35
	Doctoraatsopleiding	6
	Academische graad van doctor	9
	Academische initiële lerarenopleiding	2
	Totaal universiteiten	

Bron: databank tertiair onderwijs

Uit de bijgevoegde tabel blijkt dat examencontracten voornamelijk voor de initiële opleidingen worden gesloten. Dit heeft te maken met het feit dat de mogelijkheid om ook voor de postinitiële opleidingen in te schrijven in het verleden niet was voorzien. Enkel voor een doctoraat kon men via de examencommissie Vlaamse Gemeenschap inschrijven. Van de examencontracten blijkt slechts een beperkt aantal gesloten met het oog op het behalen van een individuele credit (aangeduid in de tabel onder 'afzonderlijke opleidingsonderdelen'). Voor de universiteiten 35 op een totaal van 390 en voor de hogescholen slechts 10 op een totaal van 456.

² De cijfers uit deze DTO tabel wijken licht af met de door de instelling geverifieerde cijfers uit de globale tabel.

VII. Knelpunten

Statuut examencontractstudenten

Vooraleer specifiek de situatie te bekijken van de ‘examencontracten’ is het nuttig om algemeen na te gaan hoe in het verleden vóór de invoering van flexibilisering de rechten en plichten (het statuut) waren van de personen die een dagtaak combineren met hogere studies en daarvoor gebruik maken van alternatieve mogelijkheden om te studeren.

We spreken van een ‘werkstudent’. Zoals hoger aangehaald waren deze alternatieve mogelijkheden vóór de invoering van het nieuwe flexibiliseringsdecreet zeer beperkt, met name: de examencommissie Vlaamse Gemeenschap en het Open Hoger Onderwijs.

Inschrijven via de examencommissie Vlaamse Gemeenschap gaf enkel recht op het afleggen van examens. Men kreeg geen statuut van student en er ontstond dus geen recht op kinderbijslag, ziekteverzekering als student, studietoelage enzovoort.

De deelname was duidelijk bedoeld voor wie als werknemer of zelfstandige, werkloze of gerechtigde loopbaanonderbreking reeds een sociaal statuut had.

Er werd wel een uitzondering gemaakt voor wat betreft de toepassing van het recht op educatief verlof (zie verder).

Ook wie de formule van het open Hoger Onderwijs volgt, verwerft niet het statuut van ‘student’ noch in de kinderbijslagregeling noch in de ziekteverzekering. Ook de mogelijkheid van educatief verlof is niet expliciet voorzien voor deze studenten. Deze studenten hebben ook geen recht op studietoelagen. Men gaat er dus vanuit dat personen die via afstandsonderwijs een diploma wensen te behalen ‘werkstudenten’ zijn die reeds een sociaal statuut hebben. Dit wil zeggen dat men ervan uitgaat dat iedereen die geen statuut heeft, evengoed in het dagonderwijs aan de slag kan. Dit is niet correct en in de praktijk zeker niet altijd het geval vb. huismoeders/-vaders, personen die tijdelijk zonder werk zijn om een ziek familielid te verzorgen...

Verder blijkt ook wat de meeste sociale rechten betreft (zie verder) dat sinds de invoering van flexibilisering de zogenaamde trage diplomacontracters (vb. 20 spt /academiejaar) beschouwd worden als reeds een statuut hebbende.

Daarnaast bestond er ook nog de mogelijkheid om zich in te schrijven voor het volgen van bepaalde opleidingsonderdelen van een opleiding. Men kreeg dan in voorkomend geval een bewijs dat men geslaagd was voor dat onderdeel. Deze zogenaamde ‘vrije’ studenten (vaak eerder ‘hobbystudenten’ en geen echte werkstudenten) kregen niet het statuut van student.

Wat is er gewijzigd sinds de invoering van flexibilisering en het examencontract?

Uit de bevraging blijkt dat de meeste instellingen de ingeschrevene via een examencontract niet beschouwen als een student. Zij ontvangen geen studentenkaart. Een enkele instelling heeft een specifiek statuut ingevoerd voor deze personen. Instellingen behandelen deze studenten dus zoals de personen ingeschreven bij de examencommissie Vlaamse Gemeenschap voor het hoger onderwijs. In het kader van de nieuwe decretale context moet deze zienswijze opnieuw bekeken worden.

1. De tekst van het decreet

1.1. De tekst van het Flexibiliseringsdecreet laat geen twijfel bestaan. Een ‘examencontract’ is een contract aangegaan door een instellingsbestuur met een ‘student’ die zich onder de door het instellingsbestuur bepaalde voorwaarden inschrijft voor het afleggen van examens met het oog op het behalen van een diploma van een opleiding of een creditbewijs van één of meer opleidingsonderdelen (artikel 2, 15°).

De onderwijsregeling geldt over het algemeen voor studenten ongeacht de contractvorm. Wat de toelatingsvoorwaarden betreft; wat de examenkansen betreft; wat de voorwaarden betreft om een creditbewijs te behalen; wat de mogelijkheden van vrijstelling betreft.. wordt decretaal geen onderscheid gemaakt. De Raad voor betwistingen inzake studievoortgang heeft in zijn beslissing (nr. 2005/042, 29 november 2005) duidelijk gesteld dat artikel 97 van het Flexibiliseringsdecreet (overgangsbepaling) van toepassing is op examencontractstudenten en dat derhalve deze studenten geacht worden een creditbewijs te hebben behaald voor de opleidingsonderdelen waarvoor binnen het jaarsysteem examens zijn afgelegd en waarvoor zij zijn geslaagd verklaard.

Het decreet maakt slechts zeer uitzonderlijk een onderscheid:

- in het examencontract met eventueel verwijzing naar het onderwijsreglement worden voor de examencontractstudenten de voorwaarden vastgelegd waaronder de ‘student’ mag deelnemen aan onderwijsactiviteiten en gebruik mag maken van onderwijsondersteunende faciliteiten (artikel 27 lid 2);
- wat de maatregelen van studievoortgangsbewaking betreft en de mogelijkheid om deze studenten te weigeren (artikel 52);
- de studiegelden (artikel 61).

1.2. In het Aanvullingsdecreet dat handelt over de rechtspositie van de student en de participatie in het hoger onderwijs, wordt een duidelijke definitie gegeven van ‘student’: “de persoon ingeschreven in een instelling”.

Ook dit decreet maakt geen onderscheid naargelang het soort van contract:

- een examencontractstudent kan intern beroep aantekenen en een bezwaar indienen bij de Raad voor betwistingen inzake studievoortgangsbeslissingen;
- een examencontractstudent kan deel uitmaken van de studentenraad.

2. Sociale rechten

Vanuit het oogpunt van de decreetgever worden personen ingeschreven via een examencontract beschouwd als ‘studenten’. Dit neemt niet weg dat examencontractstudenten voor bepaalde sociale rechten die samengaan met het statuut van de student niet in aanmerking komen. Dit is deels verantwoord omdat deze studenten meestal ‘werkstudent’ zijn en reeds een ander sociaal statuut hebben.

Naargelang de sector wordt immers een andere invulling gegeven aan het begrip ‘student’. Soms zijn de regelingen bovendien niet langer aangepast aan het vernieuwde studievoortgangssysteem.

We overlopen kort de belangrijkste sectoren:

1. *Werkloosheidsuitkeringen*

Om de uitkeringen te behouden tijdens de studies geldt als principe dat de soort opleiding niet van belang is maar wel ‘de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt’. Studenten die studies ‘met volledig leerplan’ volgen ongeacht de wijze waarop ze zijn ingeschreven kunnen in principe geen uitkering bekomen omdat zij geacht worden niet beschikbaar te zijn voor de arbeidsmarkt. Zij kunnen wel binnen bepaalde voorwaarden een éénmalige vrijstelling aanvragen op grond waarvan zij vrijgesteld worden van de voorwaarden om beschikbaar te blijven voor de arbeidsmarkt met behoud van de uitkering vb. voor knelpuntberoepen; nog geen diploma behaald.... Als volledig leerplan wordt beschouwd een inschrijving voor minstens 27 studiepunten.

In de toelichting bij de reglementering wordt een opsomming gegeven van studies die wel toegelaten zijn, voor zover men beschikbaar blijft voor de arbeidsmarkt. Het betreft ondermeer de doctoraten; lerarenopleiding; voortgezette opleidingen; vrije studenten (studenten met een creditcontract); het onderwijs voor sociale promotie en studies gevolgd door studenten die zich uitsluitend inschrijven voor een examencontract.

De studie van een examencontractstudent ook al schrijft men zich in voor het behalen van een diploma wordt dus niet beschouwd als een studie met volledig leerplan. Deze studenten behouden derhalve hun uitkering maar kunnen in geen geval een vrijstelling bekomen van de verplichting om beschikbaar te blijven voor de arbeidsmarkt. Hetzelfde geldt voor de studenten met een creditcontract en studenten die afstandsonderwijs (Open Universiteit) volgen. Studenten met een diplomacontract die ingeschreven zijn voor minder dan 27 studiepunten vallen ook onder hetzelfde regime. Zij mogen hun uitkering behouden mits beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt.

2. *Kinderbijslagregeling*

Normaal genereert een student recht op kinderbijslag als hij studeert (hij kan ook rechthebbende zijn op kinderbijslag voor zijn kinderen). De voorwaarden om als student recht te geven op kinderbijslag hebben betrekking op de leeftijd en de studiemodaliteiten. In het verleden kwamen enkel de ‘voltijdse’ studenten in aanmerking vermits de toekenningsvoorwaarde werd geformuleerd in functie van het aantal contacturen, met name: regelmatig ingeschreven of een programma van 13 lessen per week effectief volgen in erkend hoger onderwijs (een uitzondering werd gemaakt voor stagiairs en thesisstudenten). De aangepaste regeling van de kindergelden is conform met een studiepuntenstelsel en stelt naast de leeftijdsvereiste als voorwaarde een minimale inschrijving voor 27 studiepunten per academiejaar. Examencontractstudenten kunnen dus in principe een recht op kinderbijslag genereren. In de kinderbijslagregeling wordt er dus niet vanuit gegaan dat deze studenten meestal ‘werkstudenten’ zijn. Ingeval hij voltijds werkt zal de student geen kinderbijslag genereren op basis van andere criteria, maar de contractvorm op zich speelt geen rol.

3. *Educatief verlof*

Het recht op educatief verlof is het recht op afwezigheid tijdens de werkuren met behoud van loon dat toegekend wordt aan een werknemer die voltijds tewerkgesteld is

in de privésector en die algemene of beroepsopleidingen volgt. De opleidingen die recht kunnen geven op educatief verlof zijn geregeld bij wet. Essentieel is dat het opleidingen in het hoger onderwijs betreft die leiden tot een diploma en die 's avonds of tijdens het weekend worden gegeven. Daarnaast voorziet de wet ook in de mogelijkheid om als opleiding erkend te worden via een commissie ingesteld door de minister.

Voor de examencommissie Vlaamse Gemeenschap is het recht op educatief verlof expliciet erkend voor het voorbereiden en afleggen van examens. De regelgeving is recent aangepast aan de nieuw uitgetekende structuren en onderwijsorganisatie voor het hoger onderwijs. De uitzondering die werd gemaakt voor de ingeschrevenen Vlaamse Examencommissie geldt ook voor de examencontractstudenten. De vraag stelt zich of de duur van het educatief verlof dat wordt toegekend voor de reguliere student en voor de examencontractstudent moet verschillen. Dit was het geval voor de examinandi Vlaamse Gemeenschap en ook in de nieuwe regeling voor de examencontractstudenten. Zij krijgen minder dagen toegekend (enkel met het oog op het voorbereiden en het afleggen van examens en niet voor het studeren als dusdanig).

4. *Studietoelagen*

Om in aanmerking te komen voor studiefinanciering gelden nationaliteitsvoorwaarden, pedagogische voorwaarden en financiële voorwaarden. In de context van deze nota wordt enkel ingegaan op de derde grondregel binnen de pedagogische voorwaarden die als principe stelt 'om in aanmerking te komen moet je een opleiding volgen met het oog op het behalen van een diploma'. Verder wordt specifiek bepaald dat enkel studenten met een 'diplomacontract' recht hebben op studietoelagen. Bovendien moet de student minimaal ingeschreven zijn voor 30 studiepunten per academiejaar. Examencontractstudenten en studenten met een creditcontract zijn uitgesloten. Een student die een diploma wenst te behalen via een examencontract, ook al betreft het geen 'werkstudent', komt dus niet in aanmerking. De regeling voor studietoelagen gaat er dus vanuit dat een student met een examencontract sowieso een 'werkstudent' is, die reeds een sociaal statuut heeft. Een bijkomende beweegreden is het feit dat deze studenten, gezien zij de colleges niet volgen, ook veel minder studiekosten hebben (o.a. verplaatsings- en verblijfskosten).

5. *Sociale voorzieningen*

Studenten met een examencontract komen in aanmerking voor de universele sociale voorzieningen vb. studentenrestaurants, steun inzake studentenmobiliteit; preventieve en curatieve medische diensten... Deze zijn toegankelijk voor alle personen ingeschreven aan een instelling, dus ook voor examencontractstudenten. Zij komen niet in aanmerking voor de 'selectieve' voorzieningen zoals studietoelagen van de instelling zelf, kinderopvang, ziekteverzekering voor studenten; deze worden expliciet beperkt tot de diplomacontractstudenten die behoren tot bepaalde doelgroepen.

Het decreet betreffende de studiefinanciering en studentenvoorzieningen in het hoger onderwijs sluit systematisch deze examencontractstudenten uit. Als een student een examencontract sluit met de bedoeling een diploma te behalen, ook al voldoet hij aan voorwaarden inzake nationaliteit, minvermogensbevoegdheid .., komt hij niet in aanmerking voor de studietoelagen en de meer selectieve sociale voorzieningen. Vb. een gehuwde

persoon met een gezin die in afwachting van een job³, wenst te studeren en een examencontract sluit omdat hij in dat geval zijn werkloosheidsuitkering niet verliest en beschikbaar blijft voor de arbeidsmarkt, wordt eigenlijk sterk benadeeld. Onderzoek naar het profiel van de examencontractstudenten zou in dit verband wel nuttig zijn.

Toepassing van de maatregelen van studievoortgangsbewaking

Artikel 52, §2 van het Flexibiliseringsdecreet bepaalt de maatregelen van studievoortgangsbewaking die het instellingsbestuur kan nemen.

De VLIR heeft in de context van het minidecreet een aanpassing gevraagd van de betreffende bepalingen in die zin dat de studievoortgangsmaatregelen ook kunnen toegepast worden op studenten die met een examencontract een diploma wensen te behalen.

Uit de redactie van artikel 52, §2 van het Flexibiliseringsdecreet volgt namelijk dat deze maatregelen niet van toepassing zijn op studenten die zich inschrijven met een 'examencontract' om een diploma te behalen. Bijgevolg kunnen deze studenten ook na herhaaldelijk falen niet geweigerd worden. Dit was ook de stelling die de Raad voor betwistingen inzake studievoortgangsbeslissingen (Nr. 2005/040 van 29 november 2005) naar aanleiding van enkele zaken heeft ingenomen.

Het Minidecreet dat voorliggend artikel wijzigt, vereenvoudigt de regeling van de studievoortgangsbewaking maar houdt wel vast aan het principe dat studenten die met een examencontract een diploma wensen te behalen niet geweigerd kunnen worden.

De achterliggende beweegreden van de invoering van een examencontract naast diploma- en creditcontract betreft een voortzetting/vervanging van het systeem van de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap voor het hoger onderwijs. Studenten die zich in het verleden hebben ingeschreven via deze examencommissie konden niet geweigerd worden. Dit in tegenstelling tot de reguliere student aan wie ingeval van een trisjaar de toegang wel ontzegd kon worden. Dit had ook te maken met de eigenheid van dit systeem dat in essentie bedoeld was om in de context van het studiejaarsysteem ook werkende 'studenten' een kans te geven om alsnog een diploma te behalen. Deze konden in principe de colleges niet bijwonen en hadden geen recht op extra begeleiding en dergelijke...

Zoals reeds hoger aangehaald heeft het Flexibiliseringsdecreet de mogelijkheden voor werkende studenten om werk en leren te combineren echter aanzienlijk uitgebreid.

Men kan zich inderdaad afvragen of een student wel degelijk baat heeft met een eindeloze mogelijkheid om zich via een examencontract in te schrijven, terwijl duidelijk blijkt uit zijn studievoortgang dat zijn kans op slagen zo goed als onbestaande is. Temeer nog daar studenten die zich inschrijven met een examencontract meestal niet kunnen rekenen op de extra begeleiding en inhoudelijke ondersteuning die horen bij een inschrijving met een diplomacontract.

Het risico is ook reëel dat studenten misbruik zullen maken van deze mogelijkheid die examencontracten hen bieden, waardoor uiteindelijk het systeem ook uitgehold wordt. Het gevolg is ook dat instellingen meer en meer oneigenlijk gebruik zullen maken van de mogelijkheid die hen decretaal wordt geboden om bepaalde opleidingsonderdelen uit te sluiten van een examencontract en via deze weg studenten de toegang via een examencontract zullen weigeren.

---

³ In het decreet betreffende de studietoelagen wordt een specifieke categorie 'gehuwd student' bepaald en komen deze studenten in aanmerking voor studietoelagen binnen bepaalde voorwaarden. De combinatie met een werkloosheidsvergoeding is toegelaten.

Uitsluiting bepaalde opleidingsonderdelen voor examencontracten en creditcontracten

Wat de weigering voor examencontracten betreft

Instellingen kunnen in hun onderwijsreglementen vastleggen dat bepaalde opleidingsonderdelen wegens hun aard niet in aanmerking komen voor een examencontract. Dit dient gemotiveerd te worden (artikel 25 van het flexibiliseringsdecreet zoals gewijzigd door het artikel 54 van het minidecreet).

Bepaalde opleidingsonderdelen zoals bv. stages, praktische oefeningen, seminaries, enz. vergen aanwezigheid tijdens de onderwijsactiviteiten en /of een permanente evaluatie. De decreetgever heeft, ingegeven vanuit onderwijskundig oogpunt, expliciet aan de instellingen de vrijheid hiertoe gegeven. Bepaalde vakken lenen zich nu eenmaal niet tot een examencontract (zie pagina 5,1 resultaten van de bevraging).

De huidige beperking van de inschrijvingsmogelijkheden is, in tegenstelling tot vroeger, wel aanvaardbaar omdat met de invoering van flexibilisering heel wat andere mogelijkheden worden geboden om de beperkingen te ondervangen.

Het is echter niet de bedoeling om op deze manier het concept van het 'examencontract' uit te hollen. Willekeurig afwijzen van studenten om bepaalde opleidingsonderdelen met een examencontract te volgen of het weigeren aan studenten om een volledige opleiding met een examencontract te volgen, kan in principe niet. De instellingen moeten dan ook in hun onderwijsregeling expliciteren waarom zij examencontracten weigeren.

De instelling moet op voorhand ook duidelijk kenbaar maken of een opleidingsonderdeel kan gevolgd worden onder de vorm van een examencontract of niet.

Een generieke uitsluiting van vb. de mogelijkheid om een masterproef via een examencontract te maken, strookt niet met de filosofie van de decretale voorschriften. Uit de resultaten van de bevraging blijkt dit soms het geval te zijn.

In principe heeft een student dus het recht om zich in te schrijven met een examencontract, tenzij de instelling aantoont dat vanuit onderwijskundig-didactisch oogpunt het volgen van een bepaald opleidingsonderdeel absoluut noodzakelijk is om de competenties eigen aan dat vak te verwerven. In het kader van de begeleiding van de student is het dan ook aangewezen dat de instelling in dat geval andere mogelijkheden biedt aan de student.

Examencontracten zijn niet gelieerd aan een bepaald type van student. Het eigenlijke doel is vanzelfsprekend het bereiken van bepaalde specifieke doelgroepen, meer bepaald de werkstudent. Toch kan het niet zijn dat op grond van het 'profiel van de student' examencontracten al dan niet toegestaan worden. Het decreet laat dit niet toe.

Wat de weigering voor creditcontracten betreft:

Een student weigeren om bepaalde opleidingsonderdelen te volgen met een creditcontract kan enkel op grond van volgtijdelijkheid. Uit de bevraging blijkt echter dat soms ook om andere praktische redenen of organisatorische redenen opleidingsonderdelen algemeen uitgesloten worden van deze contractvorm. Oorspronkelijk was deze mogelijkheid ook ingeschreven in het Minidecreet. In het uiteindelijk goedgekeurde decreet is deze mogelijkheid echter niet voorzien⁴. Daar is ook een duidelijke reden voor. Dit zou kunnen leiden tot een uitholling van het Flexibiliseringssysteem en al te veel de mogelijkheden van studenten beperken om een creditcontract te sluiten. Terecht kan wel op grond van vooropleiding en volgtijdelijkheid de toegang tot een creditcontract geweigerd worden. Dit is nodig in het belang van de student,

---

⁴ Artikel 54 van het Minidecreet dat een zin toevoegt aan artikel 25 van het Flexibiliseringsdecreet.

maar ook de kwaliteit van de opleiding vereist dit. De aard van de opleiding of noodzakelijke begeleiding kan geen argument zijn.

Een student met een creditcontract is bereid de onderwijsactiviteiten te volgen. Hij betaalt het volledige studiegeld in verhouding tot het aantal studiepunten van het opleidingsonderdeel. Hij heeft dus ook recht op dezelfde begeleidingsfaciliteiten die aangeboden worden aan de diplomacontractstudenten.

Uit de bevraging blijkt dat voor opleidingsonderdelen die uitgesloten zijn van een examencontract vaak een creditcontract aangeraden wordt als aanvulling op het examencontract. Dit is een oplossing voor bepaalde opleidingsonderdelen die inderdaad wegens hun aard niet geschikt zijn voor een examencontract vb. wegens de extra begeleiding die noodzakelijk is.

Wijziging en combinatie van contracttypes

Het feit dat het Flexibiliseringsdecreet drie verschillende contracttypes mogelijk maakt en wat het examencontract betreft de student twee mogelijkheden heeft, met name: het inschrijven voor het behalen van een diploma en het inschrijven voor het behalen van afzonderlijke opleidingsonderdelen, vereenvoudigt vanzelfsprekend de administratieve opvolging en de inschrijvingsprocedure niet. Ook de verwerking in gegevensbanken en de rapportering naar de Databank Tertiair Onderwijs is geen eenvoudige operatie. Dit wordt meermaals opgemerkt in de kantlijn van deze bevraging.

Als studenten wijzigen van contracttype in de loop van een academiejaar heeft dit ingeval van een examencontract implicaties voor het studiegeld dat merkkelijk lager is voor de examencontractstudent. Ook andere problemen stellen zich in dat geval wat de toepassing betreft van bepaalde bepalingen in het Flexibiliseringsdecreet, zoals het recht van de student op twee examenkansen. Kan dit recht slechts eenmaal per academiejaar worden uitgeoefend ongeacht het aantal contracten dat wordt gesloten? Moet wat de toepassing van dit recht betreft een onderscheid gemaakt worden tussen het sluiten van een nieuw contract in de loop van het academiejaar of een wijziging van een contract in de zin van artikel 28 van het Flexibiliseringsdecreet.

Anderzijds kan het werken met verschillende types van contract juist de mogelijkheden voor studenten en instellingen bevorderen om het studietraject flexibeler uit te tekenen. De combinatie van verschillende contracten en de mogelijkheden om in functie van het traject en onderwijsprogramma van de student te wijzigen en te combineren, bieden juist heel wat mogelijkheden inzake flexibilisering.

Zoals uit de bevraging blijkt, maken verschillende instellingen het mogelijk dat studenten voor bepaalde opleidingsonderdelen die wegens hun aard uitgesloten zijn van een examencontract, aanvullen met een creditcontract.

Uit de bevraging blijkt dat instellingen een deel van de problemen inzake wijziging van de contracttypes ook aan het gemengde systeem van studiejaar- en creditsysteem toeschrijven.

Link studiegeld en financiering/sociale toelagen

Studenten met een examencontract betalen een beperkt studiegeld. Deze student betaalt een vast bedrag van 50 euro aangevuld met een variabel gedeelte van 3 euro per studiepunt. Dit is logisch ervan uitgaande dat zij ook de onderwijsactiviteiten niet bijwonen en slechts beperkt kunnen beroep doen op ondersteunende faciliteiten. Als deze studenten wel degelijk

binnen bepaalde voorwaarden kunnen beroep doen op onderwijsondersteunende faciliteiten en bepaalde onderwijsactiviteiten bijwonen roept dit vanzelfsprekend vragen op. Een examencontract mag geen alternatieve vorm van goedkoop studeren worden. In die zin is het standpunt van bepaalde instellingen om zeer terughoudend te zijn wat de faciliteiten betreft (zoals ook uit de bevraging blijkt) begrijpelijk.

Bijkomend aspect is dat deze studenten in het nieuwe ontwerp van financieringssysteem ook geen recht geven op financiering, geen leerkrediet kunnen opbouwen en mogelijk ook niet meegerekend worden voor de bepaling van de sociale toelagen.

Onderwijskundige ondersteuning

Personen ingeschreven bij de examencommissie Vlaamse Gemeenschap konden geen beroep doen op uitgebreide dienstverlening op onderwijskundig vlak zoals studiebegeleiding, ondersteuning bij practica. Zij waren geen studenten. Inschrijven gaf enkel recht op deelname aan de examens.

Dit leidde tot praktische problemen. Er moesten dan ook duidelijke afspraken gemaakt worden met de betrokken onderwijsinstelling over de wijze waarop men aan de voorwaarden opgelegd voor de bijzondere onderwijsvormen zoals practica, seminaria, werkcolleges e.d. moest voldoen. Het besluit legde de examencommissie Vlaamse Gemeenschap op (in concreto de instellingen) om elk academiejaar te bepalen welke bepalingen van het onderwijs- en examenreglement inzake verplichte aanwezigheid op onderwijs- of studieactiviteiten zoals hoor- en werkcolleges, stages... niet van toepassing waren of door andere regelingen vervangen werden. Dit was zeker voor de praktijkgerichte opleidingen, waar de stage een belangrijk onderdeel is, een moeilijke uitdaging. Instellingen waren immers wel verplicht de nodige regelingen te treffen zodat deze studenten binnen het systeem van de examencommissie Vlaamse Gemeenschap hun diploma konden behalen.

Een examencontractstudent heeft wel degelijk het statuut van een student. Instellingen zijn verplicht aan elke student de informatie te geven over de studievoorwaarden. Een student moet ongeacht het contract bij zijn inschrijving duidelijk geïnformeerd worden over de onderwijs- en examenregelingen. Dat wil zeggen dat ook examencontractstudenten op één of andere manier geïnformeerd moeten worden over de inhoud van het programma en eventuele wijzigingen die zich voordoen in de loop van het academiejaar.

Uit de bevraging komt duidelijk naar voor dat de communicatie ad hoc – voor zover dit gebeurt – in grote mate afhangt van individuele good will en niet structureel geregeld is. Het gebeurt dat een instelling expliciet laat opnemen in het examencontract van de student dat deze vorm van inschrijving geen communicatie met de docenten toelaat.

Het decreet voorziet ook dat in het examencontract van de student, eventueel met verwijzing naar de onderwijs- en examenregeling, expliciet de voorwaarden vastgelegd worden, waaronder examencontractstudenten toch een beroep kunnen doen op bepaalde faciliteiten en bepaalde onderwijsactiviteiten kunnen bijwonen zoals hoor- en werkcolleges en dergelijke. Dit impliceert dat deze personen wel degelijk kunnen deelnemen aan bepaalde activiteiten en gebruik maken van bepaalde ondersteunende faciliteiten. De instelling kan hieraan voorwaarden verbinden. Een onderscheid maken in functie van het contract is verantwoord omdat examencontractstudenten minder studiegeld betalen (zie hoger).

VIII. Enkele algemene bedenkingen en conclusies

Aan de hand van de bevraging en aansluitend bij de besproken knelpunten worden hier enkele bedenkingen en conclusies opgesomd ter ondersteuning van het debat met het veld:

- Vanuit het oogpunt van de decreetgever - in tegenstelling tot ingeschrevene aan de examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap – zijn personen ingeschreven met een examencontract wel degelijk ‘studenten’. Zij hebben in principe dezelfde rechten en plichten als de diplomacontractstudent, tenzij het decreet specifiek anders bepaalt en voor zover het examencontract geen specifieke voorwaarden bepaald heeft in uitvoering van artikel 27, 10° van het Flexibiliseringsdecreet.

- Het decreet bepaalt dat het examencontract de voorwaarden vastlegt waaronder deze studenten kunnen deelnemen aan onderwijsfaciliteiten en gebruik maken van onderwijsondersteunende faciliteiten, desgevallend met verwijzing naar de onderwijsreglementering. Instellingen moeten dit ook doen. De bevraging maakt echter duidelijk dat meestal nogal ongenueanceerd de toegang wordt ontzegd. In het belang van de student moet nauwkeuriger worden bepaald waar deze studenten minimaal recht op hebben en welke voorwaarden daaraan verbonden kunnen worden. Het vragen van bijkomende vergoedingen voor het gebruik van extra faciliteiten is een optie vb. een examencontractstudent die gebruik wenst te maken van extra begeleiding via zelfstudiepakketten en via afstandsonderwijs betaalt een bijkomende vergoeding voor deze faciliteiten. In de praktijk voorzien instellingen momenteel niet in deze mogelijkheid voor examencontractstudenten. Als men bepaalde opleidingen in afstandsonderwijs aanbiedt, wordt dit als een gescheiden inschrijvingsmogelijkheid gezien zonder dat men deze student toelaat om de studiepakketten mits extra betaling te combineren met een examencontract. Het is misschien aangewezen om deze mogelijkheid expliciet decretaal te bepalen.

Een examencontractstudent die bepaalde colleges wenst bij te wonen kan dit mits toestemming van de docent en onder de door de instelling bepaalde voorwaarden. Het vastleggen van voorwaarden impliceert dat er ruimte is voor het maken van afspraken tussen instelling en student. Minimaal moet de student op de hoogte worden gebracht van de leerstof en de leerinhoud en moet de student minimaal het studiemateriaal ter beschikking gesteld worden zodat men examens waarvoor men ingeschreven is succesvol kan afleggen. Alle rechten geven die ook aan een reguliere student worden gegeven, dreigt tot misbruik te leiden en houdt het gevaar in dat deze vorm van studeren herleid wordt tot een goedkope manier van inschrijven. Het decretaal uittekenen van een geëigend statuut voor de examencontractstudent en de student die via afstandsonderwijs (open universiteit) hoger onderwijs volgt is aangewezen.

Er moeten betere voorschriften komen voor onderwijsondersteunende faciliteiten. Dit zal voor meer transparantie zorgen en de contractvorm aantrekkelijker maken voor studenten in het kader van levenslang leren. Een meer transparant statuut zal ook het wantrouwen van andere sociale sectoren ten aanzien van de studenten met examencontracten wegnemen.

- Wat de bijkomende sociale rechten⁵ betreft mag niet zozeer het soort contract een rol spelen maar wel het feit of het over een persoon gaat die al een sociaal statuut heeft. De

---

⁵ Een examencontractstudent komt in geen geval in aanmerking voor de studietoelagen en specifieke sociale voorzieningen, behoudt wel zijn werkloosheidsuitkering en blijft rechtgevend op kinderbijslag binnen bepaalde voorwaarden. Hij heeft tot op dit ogenblik nog geen recht op educatief verlof.

kinderbijslagwetgeving maakt geen onderscheid in functie van de contractvorm. De RVA doet dit wel expliciet. De regelgeving inzake educatief verlof is nog niet aangepast. Het decreet betreffende de studiefinanciering en studentenvoorzieningen in het hoger onderwijs sluit systematisch de examencontractstudenten uit (hetzelfde geldt voor de studenten 'open universiteit').

In principe kan het niet bepalend zijn of een student via examencontracten of afstandsonderwijs studies volgt. Wat speelt, is het feit of een student reeds een ander sociaal statuut heeft. Als het een werkstudent betreft, spelen ook andere voorwaarden; zoals in het kader van de studietoelagen wordt dan een selectie gemaakt op basis van de financiële voorwaarden⁶.

Navraag wijst uit dat door de invoering van flexibilisering ook een aantal problemen ontstaan wat de samenhang betreft op het gebied van reglementering tussen de verschillende hoger aangehaalde sociale sectoren en dat mogelijke misbruiken hieruit kunnen volgen.

De hoger aangehaalde problemen stellen zich ook en mogelijk nog in grotere mate ten aanzien van de student 'open hoger onderwijs'.

Het minder gunstige (financieel/sociaal) statuut van studenten aan de OU ten opzichte van studenten aan een "gewone" universiteit anderzijds en van de examencontractstudenten is niet altijd meer verantwoord. Onderzoek naar het profiel van deze studenten zou in dit verband nuttig zijn. Op die manier kan objectiever vastgesteld worden welke categorie binnen de examencontractstudenten of open universiteitsstudenten eventueel in aanmerking komt voor studiefinanciering en andere sociale rechten...

- Aan personen ingeschreven bij de examencommissie Vlaamse Gemeenschap kan geen inschrijving geweigerd worden. Dit hangt nauw samen met het feit dat deze geen statuut van student hadden. Examencontractstudenten worden wel degelijk beschouwd als studenten. Zij zijn ingeschreven aan de instelling. Het is echter niet de bedoeling dat examencontracten enkel studenten aantrekken van wie de inschrijvingsrechten uitgeput zijn.

Om de hoger aangehaalde pedagogische redenen en om misbruik te vermijden, lijkt het aangewezen om de mogelijkheid om maatregelen van studievoortgang te nemen (zoals bepaald in artikel 52, §2 van het Flexibiliseringsdecreet) ten aanzien van examencontractstudenten opnieuw te bekijken. Maatregelen van studievoortgangsbewaking kunnen eventueel gespecificeerd worden in functie van het soort contract dat wordt gesloten.

- Een student weigeren om bepaalde opleidingsonderdelen te volgen met een creditcontract kan enkel op grond van volgtijdelijkheid. Uit de bevraging blijkt echter dat soms ook om andere praktische redenen of organisatorische redenen opleidingsonderdelen algemeen uitgesloten worden van deze contractvorm. Dit kan decretaal niet. Dit zou kunnen leiden tot een uitholling van het flexibiliseringssysteem en al te veel de mogelijkheden van studenten beperken om een creditcontract te sluiten.

Uitsluiting van studenten om via een 'examencontract' bepaalde opleidingsonderdelen te volgen moet opgevangen worden door de studenten voor de betreffende opleidingsonderdelen een creditcontract aan te bieden. Zoals in de vroegere regeling voor de examinandi Vlaamse Gemeenschap de instelling verplicht was in de reglementering op te nemen welke vervangende opdrachten deze studenten dienden te volgen, lijkt het aangewezen hier in iets gelijkaardigs te voorzien (zie pagina 16 onderwijsondersteunende faciliteiten).

---

⁶ Als een examencontractstudent voldoet aan de voorwaarden die de studiefinancieringsregelgeving oplegt, heeft hij ook het recht op die toelagen. In het huidige systeem wordt hij op voorhand uitgesloten zonder de concrete situatie na te gaan.

- Het is aangewezen om zowel centraal als op niveau van de instellingen beter uit te klaren hoe de verschillende contracttypes zich tot elkaar verhouden en hoe zij elkaar kunnen aanvullen.

- De uit de bevraging meermaals naar voor gekomen klacht over de extra administratieve last en kost die examencontracten met zich meebrengen, lijkt enigszins overdreven gezien het beperkt aantal examencontractstudenten dat zich inschrijft (zie tabel pagina 8). Ook het aantal creditcontracten blijft zeer beperkt. Dit geeft toch een indicatie dat instellingen en studenten nog veel te weinig gebruik maken van de mogelijkheden die het Flexibiliseringsdecreet biedt. Vaak worden studenten ook ontmoedigd omdat de reglementering te weinig transparant is en/of de rapportering over de mogelijkheden door de instellingen onvoldoende gebeurt. Als examencontracten niet gefinancierd worden in hoofde van de instellingen dan moet op een of andere wijze de kost die de instellingen hieraan besteden, vergoed worden. Dit kan via aanpassing van het betreffende studiegeld of via betaling van bijkomende vergoedingen ingeval van deelname aan bepaalde activiteiten of gebruik van onderwijsondersteunende faciliteiten. Dit zal leiden tot een meer positieve houding ten aanzien van deze contractvorm bij de instellingen en zal mogelijk een stimulans zijn om bepaalde vormen van afstandsonderwijs en zelfstudiepakketten te ontwerpen.

- de bevraging en het onderzoek bevestigen de veronderstelling dat het concept van het examencontract in een context van flexibel onderwijs een ambivalent en weinig transparant concept is geworden.

Niettemin kan een examencontract in combinatie met het afstandsonderwijs en beter ontwikkeld studie- en leermateriaal voor zelfstudie een goed instrument zijn in het kader van levenslangleren en tweedekansonderwijs.

Een belangrijke doelstelling van flexibilisering is het bevorderen van levenlang leren en het werken en leren beter met elkaar combineren. ICT en E-learning bieden al enorme mogelijkheden en faciliteiten aan op het vlak van communicatie met docenten en studenten, van keuzes van onderwijs- en leervormen, evaluatievormen, van beschikbaarheid van databanken en studiebronnen.

Te weinig aandacht wordt echter tot nu toe besteed aan de ontwikkeling van studie- en leermateriaal dat geschikt is voor zelfstudie en afstandsonderwijs (vanuit pedagogisch-didactisch perspectief).

Flexibilisering van het hoger onderwijs betekent ook keuze van vrijheid in de wijze van interactie en communicatie met docenten en medestudenten⁷, keuze van oorsprong van studiebronnen (internet bibliotheek), keuze van intensiteit in begeleiding. Een examencontract en studeren via de open universiteit laten deze vormen van flexibel studeren bij uitstek toe.

- Zolang instellingen geen duidelijk vervangende mogelijkheden bieden die vanuit pedagogisch en didactisch oogpunt beter zijn, kan het concept examencontract best behouden blijven mits bijsturing op bepaalde punten zoals hoger aangegeven. De problematiek afstandsonderwijs via Open Hoger Onderwijs en examencontracten moet in zijn globaliteit opnieuw bekeken worden. Door een duidelijke transparante regeling te creëren voor beide kan dit een positieve stimulans zijn in het algemeen voor het afstandsonderwijs.

---

⁷ Flexibilisering wil ook zeggen dat studenten kunnen kiezen voor zelfstudie en niet deelnemen aan de colleges. Hiervoor kunnen meerdere redenen zijn wegens bepaalde handicap; de zorg voor kleine kinderen; de tijdelijke zorg voor een familielid; de combinatie met een job...De vraag stelt zich of inderdaad niet via andere modaliteiten dezelfde doelstellingen bereikt kunnen worden.